

НАМОЗНИНГ ҲИКМАТЛАРИ

05:00 / 04.01.2017 11755

НАМОЗНИНГ ҲИКМАТЛАРИ

Бу дунёда ҳаёт кечираётган одамнинг ўзига яраша дарди ҳасратлари бўлади. Уларни бошқа одамларга айтса, ёрдам ола билмаслиги мумкин, қолаверса, улар сирини бошқаларга фош қилиб, дард устига чипқон бўлишади. Дард-ҳасратни Аллоҳ таолога айтилганда эса Аллоҳ ёрдам беради ва сирни фош қилмайди. Ҳеч бўлмаганда банда дардини тўкиб солиб, ҳузур қилади.

Намоз Ислом динининг иккинчи рукни бўлиб, калимаи шаҳодатдан кейинги энг улуғ фарз ҳисобланади. Намоз Аллоҳнинг сон-саноксиз неъматларига банда шукр келтириши учун шариатга киритилган бўлиб, унинг диний, тарбиявий, шахсий, сиҳҳий, ижтимоий ва бошқа қатор фойдалари жуда кўпдир.

Аввало, намоз банданинг Аллоҳ билан боғланиш воситасидир.

Намозда банда Аллоҳ билан ёлғиз қолиб, У зотга муножот қилади, барча дардларини тўкиб солиб, руҳий, маънавий лаззат олади.

Бу дунёда ҳаёт кечираётган одамнинг ўзига яраша дарди ҳасратлари бўлади. Уларни бошқа одамларга айтса, ёрдам ола билмаслиги мумкин, қолаверса, улар сирини бошқаларга фош қилиб, дард устига чипқон бўлишади. Дард-ҳасратни Аллоҳ таолога айтилганда эса Аллоҳ ёрдам беради ва сирни фош қилмайди. Ҳеч бўлмаганда банда дардини тўкиб солиб, ҳузур қилади.

Намоз ўқиш билан банда ўзининг барча ишларини Аллоҳ таолога топширади. Банда ўз намози ила ўзига омонлик, хотиржамлик ва нажот тилайди.

Иккинчидан намоз ютуқлар ва нажот йўлидир.

Намоз хато ва гуноҳларни ювишнинг энг ишончли йўлидир.

Намоз доимо ўз эгасига кўплаб шахсий фойдалар келтиради.

Намоз намозхонни Аллоҳга яқин қилади, унинг иродасини мустаҳкамлайди. Фақат Аллоҳдангина иззат талаб қилишга ўргатади.

Намоз инсонни бу дунё матоҳларидан ўзини юқори тутишга ўргатади.

Намоз ўз эгасига мислсиз нафсоний роҳат ва руҳий фароғат бахш этади.

Намоз ўқийдиган одам ғафлат уйқусидан қутилиб, ушбу ҳаётдаги ўз масъулиятини сидқидилдан адо этадиган бўлади.

Намоз кишига интизомли бўлишни, ҳамма ишларни тартибли равишда йўлга қўйишни, вақтни тежаш ва тартибга солишни ўргатади.

Намозхон одам ҳилм, хотиржамлик, шошилмаслик, виқорли бўлиш, сабр каби кўплаб шахсий сифатларга эга бўлади.

Намоз ўз эгасини юксак инсоний фазилатларга эга бўлишига, турли разолатлардан ҳоли бўлишга олиб боради.

Учинчидан, намознинг намозхонлар жамиятига келтирадиган фойдалари ҳам жуда кўпдир.

Маълумки, намозни масжидларда жамоат билан ўқиш афзалдир.

Жамоат билан намоз ўқиш намозхонлар орасидаги ижтимоий алоқаларни мустаҳкамлайди. Куч жамоатда эканини англатади. Ижтимоий боғланиш ва ҳамкорликни кучайтиради.

Жамоат намози кишилар ўртасида тенгликни намойиш қиладиган муҳим омилдир. Намозда ким бўлишидан қатъий назар, бир жойда, бир сафда туради, бир хил амални бажаради ва намозхонлар бир Аллоҳга банд эканликлари изҳор қиладилар.

Жамоат намози мусулмонларнинг сафлари ва гап – сўзлари бир эканини кўрсатади.

Намозда жамоат шаклида имомга бўйсунуш, бир мақсадга йўналиш кўринишлари намоён бўлади.

Жамоат намози орқали мусулмонлар бир-бирлари билан танишиб, унсу улфат орттирадилар, яхшилик ва тақво йўлида ҳамкорлик қилишга одатланадилар. Улар жамоат намози туфайли бир - бирларининг ҳолларидан хабар оладилар. Ораларида бемор, мазлум, ҳожатмандлар чиқиб қолса, ёрдам берадилар.

Жамоат намозида қатнашувчилар бир - бирларига ёрдам бериш билан бирга хатоларини ҳам тузатадилар ва бошқа кўплаб ўз жамиятлари учун керакли ишларни амалга оширадилар.

Намоз мусулмон кишини ғайримусулмондан ажратиб турувчи асосий белгидир. Шунинг учун ҳам намозхон одамни ҳамма ҳурмат қилади, унга ишонади, ундан хотиржам бўлади.

Тўртинчидан, намоз поклик рамзидир.

Намозхон одамнинг энг аввало, қалби пок бўлади. Қолаверса, бадани, кийим-боши ва макони пок бўлади. Намоз кишининг руҳий, маънавий ва жисмоний соғлиги учун ниҳоятда зарур нарса экани ҳозирда ҳеч кимга ҳам сир бўлмай қолди.

Намознинг фойдаларини қатор оят ва ҳадисларда батафсил ўрганамиз, иншааллоҳ.

Аллоҳ таоло: «Намозни тўқис адо этинглар. Албатта, намоз мўминларга вақтида фарз қилингандир», деган. (Нисо: 103)

Ушбу ояти карима намознинг фарзлиги ҳақидаги оятларнинг биридир. Ундаги намозни тўқис адо этиш ҳақидаги буйруқ фарзни ифода этади. Намознинг вақтида фарз қилингани эса уни ўз вақтида адо этиш лозимлигини англатади.

Яна: «Ва намозни тўқис адо эт. Албатта, намоз фаҳш ва мункар (ишлар)дан қайтарадир», деган (Анкабут: 45).

Шарҳ: Бу оятдаги амр ҳам фарзни ифода этади. Шу билан бирга оятда намознинг ҳикматларидан бири, ҳақиқий намоз ўз эгасини фаҳш ва ёмон ишлардан қайтариши ҳам таъкидланмоқда.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга Исро кечасида эллик вақт намоз фарз қилинди. Сўнгра қисқартирилиб, беш вақтга келтирилди. Кейин эса: «Эй, Муҳаммад, албатта, Менинг ҳузуримда гап ўзгартирилмайди. Албатта, сенга ушбу бештада элликтанинг (ажри) бор», деб нидо қилинди». Бешовларидан фақат Абу Довуд ривоят қилмаган.

Шарҳ: Исро кечаси ҳақида Қуръони Каримда бутун бошли «Исро» сураси бор.

Шунингдек, бу ҳодисани муфассал баён қилинган ҳадиси шарифлар ҳам кўп. Ҳаммаси иншааллоҳ ўз ўрнида ўрганилади. Ҳозир эса маълумот учун қисқача қилиб қуйидагиларни билиб олсак кифоя.

«Исро»нинг луғавий маъноси – кечаси сафар қилиш деганидир.

Шариатда эса «Исро» Аллоҳ таолонинг амри ила Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кечасида Буроқ номли ҳайвонга миниб, бир зумда Маккаи Мукаррамадан Байтул Мақдисга сафар қилишларидир.

Бу ҳодиса баъзи Ҳанафий уламоларининг таҳқиқ қилишларича, ҳижратдан бир ярим йил олдин, Рамазон ойининг ўн еттинчи куни содир бўлган.

Сўнгра Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Байтул Мақдисдан осмонга, Меърожга олиб чиқилганлар. Ўша ерда Аллоҳ таоло билан суҳбат бўлган. Ўша суҳбат давомида жумладан, кунига эллик вақт намоз фарз қилинган. Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам қайтиб, тушиб келаётиб Мусо алайҳиссаломга дуч келганлар. Шунда у киши алайҳиссалом Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан:

«Аллоҳ сенинг умматингга нимани фарз қилди?» деб сўраганлар. У зот:

«Эллик вақт намозни», деганлар.

Мусо алайҳиссалом:

«Роббингга қайт. Умматинг бунга тоқат қила олмайди», деганлар.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳнинг ҳузурига қайтиб намозни камайтиришни сўраганлар. Аллоҳ бир- оз камайтирган.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Мусо алайҳиссаломнинг олдиларига қайтганларида у киши яна олдинги гапларини айтганлар. Шундоқ қилиб, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам бир неча бор, бориб қайтганлари- дан сўнг Аллоҳ таоло намозни беш вақтга туширган ва:

«Эй, Муҳаммад, албатта, Менинг ҳузуримда гап ўзгартирилмас. Албатта, сенга мана шу бештада элликтанинг (ажри) бор», деган.

Мусо алайҳиссалом яна қайтишни таклиф қилганларида, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Роббимдан уяламан», деб қайтмаганлар.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Намознинг Аллоҳ томонидан фарз қилингани.
2. Намоз Исро кечасида фарз қилингани.
3. Намоз аввал эллик вақт фарз қилиниб, кейин беш вақтга қисқартирилгани.
4. Аллоҳнинг ҳузуридаги гап ўзгартирилмаслиги.
5. Ислом умматига Аллоҳ меҳр кўрсатиб, беш вақт намозига эллик вақт намознинг ажрини беришлиги.
6. Ислом осонлик дини экани. Аввал эллик вақт намоз фарз қилиниб, кейин беш вақтга қисқартирилиши ана ўша осонликни бандаларга эслатиб туриш учундир.

Демак, беш вақт намозни янада чин ихлос билан ўқимоғимиз керак.

Толҳа ибн Убайдуллоҳ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига аҳли Нажддан бир одам келди. Унинг сочлари тўзиган, овозининг ғўлдираётгани эшитилар эди-ю, нима деяётганини фаҳмлаб бўлмас эди. Яқин келувди, қарасак, у Ислом ҳақида сўраётган экан. Бас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Бир кеча-ю бир кундузда беш вақт намоз», дедилар.

«Менинг бўйнимда ундан бошқаси ҳам борми?» деди.

«Йўқ. Магар ўз ихтиёринг бўлса», дедилар.

Сўнг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Рамазон рўзасини тутишлик», дедилар.

«Менинг бўйнимда ундан бошқаси ҳам борми?» деди.

«Йўқ. Магар ўз ихтиёринг бўлса», дедилар.

Ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга закотни зикр қилдилар.

«Менинг бўйнимда ундан бошқаси ҳам борми?» деди.

«Йўқ. Магар ўз ихтиёринг бўлса», дедилар.

Бас, ўша одам:

«Аллоҳга қасамки, мана шундан зиёда ҳам, кам ҳам қилмайман», дея орқага қайтди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Агар гапида содиқ бўлса, ютди», дедилар». Бешовларидан фақат Термизий ривоят қилмаган.

Шарҳ: Аввало ҳадиси шарифнинг ровийси Толҳа ибн Убайдуллоҳ розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Толҳа ибн Убайдуллоҳ Қураший ат-Тамимий. Бу улуғ саҳобани Абу Бакр розияллоҳу анҳу Исломга даъват қилиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига олиб келадилар. Толҳа Исломга биринчилардан бўлиб киради.

Бу зот ҳижратдан олдин Маккада саҳоба Зубайр билан Иломий биродар эдилар.

Ҳижратдан сўнгра Абу Айюб Ансорий билан иломий биродар бўлдилар. Жаннатга киришликка башорат берилган ўн нафар саҳобаларнинг бири Толҳа ибн Убайдуллоҳ эдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Толҳа ва Зубайр жаннатдаги менинг қўшниларимдир», деб марҳамат қилганлар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Бадр кунида бу зотни Шомга хабарларни билиб келишга жўнатганликлари учун, бу жангда иштирок эта олмадилар. Ухуд жанги, Ризвон байъати ва булардан кейинги барча жангларда иштирок этдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ким тирик юрувчи шаҳидни кўришни хоҳласа, Толҳага қарасин», деганлар.

Бу зот ҳаммаси бўлиб 38 та ҳадис ривоят қилдилар. Ва бу ҳадислардан баъзиларини уч «Саҳиҳ» соҳиблари ўз китобларига киритган.

Толҳа ибн Убайдуллоҳ Жамал воқеъасида Али розияллоҳу анҳу билан иштирок этдилар. Ва ҳижратнинг 36 санасида 62 ёшларида ана шу урушда шаҳид бўлдилар.

Ушбу ҳадисда ҳикоя қилинаётган ҳодиса жуда ҳам машҳур. Ўша аъробий одамнинг исми Замом ибн Саълаба бўлган.

Ушбу ҳадиснинг бошқа бир ривоятида «Биз масжидда ўтирган эдик. Бирдан бир одам туя миниб масжидга кириб келди. Туясини чўктириб, тушди-да, қайси бирингиз Муҳаммад, мен - Бани Саъд ибн Бакрлик Замом ибн Саълабаман», деди», дейилган.

Нажд эса араб юртларидан бирининг номи бўлиб, Тухама билан Ироқнинг орасида жойлашган. Ҳозирда Саудия Арабистони ҳудудига қарайди. Ўша вақтларда Наждликлар саҳровий бўлганлар. Ҳадисдаги:

«Унинг сочлари тўзиган, овозининг ғўлдираётгани эшитилар эди-ю, нима деяётганини фаҳмлаб бўлмас эди», деб васф қилиниши ҳам шуни кўрсатади.

Замом ибн Саълаба яқин келиб, яхшироқ гапирганидан кейингина унинг Ислом ҳақида сўраётгани англанди. Жумладан, унга Пайғамбаримиз намоз, рўза ва закотни баён қилиб бердилар. Унинг орадаги саволларига ҳам жавоб бердилар. Бошқа ривоятларда келтирилишича шариат амалларини баён қилиб бердилар.

Суҳбатнинг охирига келиб, Замом ибн Саълаба Пайғамбаримиз баён қилиб берган ўша нарсаларга оширмай ҳам, камайтирмай ҳам тўлиқ ва тўғри амал қилишга аҳд қилиб, Аллоҳнинг номи ила қасам ичиб чиқиб кетди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Агар гапида содиқ бўлса, ютди», дедилар».

Ўша инсоннинг икки дунёдаги ютуғига сабаб бўладиган шариат амалларининг биринчиси сифатида намоз зикр қилингани учун ҳам бу ҳадис ушбу фаслда келтирилган.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Ислоннинг ҳукмларини ўрганиш учун зарур бўлса, узоқ юртларга вақт, куч, маблағ сарфлаб сафар қилиш кераклиги.
2. Саҳровий одамнинг содда ва тўғри бўлиши.
3. Намоз Ислоннинг рукнларидан бири экани.
4. Бир кеча-кундузда беш вақт намоз фарз экани.
5. Беш вақт намоздан бошқа фарз намоз йўқлиги.
6. Рамазон рўзаси Ислоннинг рукнларидан бири экани.
7. Рамазон рўзасидан бошқа фарз рўза йўқлиги.
8. Закот Ислоннинг рукнларидан бири экани.
9. Закотдан бошқа молиявий фарз ибодат йўқлиги.
10. Зарурат бўлмаса ҳам Аллоҳнинг номи ила қасам ичиш мумкинлиги.

Замом ибн Саълаба шундоқ қилди. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам эса инкор қилмадилар.

11. Мазкур нарсаларни тўлиқ ва доимий адо этиш ютуққа сабаб бўлиши.
12. Ушбу ҳадисда иймон келтирса бўлди. Амал қилмаса ҳам, намоз ўқиб, рўза тутмаса ҳам бўлаверади, дейдиган ботил Муржиъа мазҳабига кучли раддия бордир.

Яхшилаб эътибор қилишимиз лозим бўлган нарсалардан бири, ютуққа эришиш учун сабаб бўладиган нарсалар фақат ушбу ҳадиснинг биз ўрганаётган мана шу ривоятида келган намоз, рўза ва закотдангина иборат эмаслигидир.

Худди шу ҳадиснинг Имом Бухорий қилган бошқа ривоятида:

«Бас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга Ислом шариати ҳақида хабар бердилар. У эса «Аллоҳ менга фарз қилган нарсалардан кам ҳам, зиёда ҳам қилмайман, деб қайтиб кетди», дейилган.

Ислом шариати ва Аллоҳ фарз қилган нарсалар мазкур уч нарсалардан бошқа кўпгина нарсаларни ҳам ўз ичига олиши ҳаммага маълум.

Усул қоидаси бўйича, бир ҳадисни икки ровий ривоят қилган бўлса, улардан бирида зиёда бўлса ва ўша зиёда иккинчи ривоятни ўзгартирмайдиган бўлса, у қабул қилинади. Чунки ровийлар ҳадиснинг бир қисмини эшитмай қолган, унутган ёки ҳолатга қараб, қисқартириб айтган бўлади.

Мисол учун, намоз ҳақида сўз бораётган мажлисда ўзи билган узун ҳадиснинг намозга тегишли жойини айтган бўлиши мумкинлиги.

Бунинг устига бошқа оят ва ҳадисларда баёни келган фарзларни унутмаслик керак.

Абдуллоҳ ибн ас-Санобиҳий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Абу Муҳаммад Витр намози вожиб, деб даъво қилди. Бас, Убода ибн Сомит:

«Абу Муҳаммад хато қилибди. Гувоҳлик бераманки, албатта, мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг: «Банда беш вақт намозни фарз вақтида, рукуъ-хушуъни жойига келтириб ўқиса, Аллоҳнинг зиммасида уни мағфират қилиш аҳди бўлур. Ким қилмаса, унга Аллоҳнинг зиммасида аҳд бўлмайди. Хоҳласа мағфират қилади. Хоҳласа азоблайди», деганларини эшитганман», деди».

Абу Довуд ва Насай ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало ҳадиснинг ровийси Абдуллоҳ ибн ас-Санобиҳий розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Абдуллоҳ ибн ас-Санобиҳий улуғ тобеинлардан эдилар.

Абу Умар айтадилар:

«Бу киши Абу Абдуллоҳ Санобиҳий бўлиб, асл исмлари Абдурраҳмон ибн Усайладир. Бу зот Расулуллоҳ билан кўришмаганлар. Пайғамбаримизни

зиёратларига йўлда кетаётганларида, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам вафот этган эдилар».

Абдуллоҳ ибн ас-Санобиҳий Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан бир неча ҳадислар ривоят қилдилар. Ва бу киши ривоят қилган ҳадислардан баъзиларини уч «Саҳиҳ» соҳиблари ўз китобларига киритишган.

Ривоятда:

«Абу Муҳаммад Витр намозини вожиб, деб даъво қилди» деган жумладаги Абу Муҳаммад Ансорий саҳобалардан биридирлар.

Ушбу ривоятни далил қилиб, Ҳанафий мазҳабидан бошқа мазҳаб уламолари Витр намозини вожиб эмас, дейдилар.

Ушбу масалани тўғрироқ тушунишимиз учун Ҳанафий мазҳабдан бошқа мазҳабларда амаллар фақат фарз ва суннатга бўлинишини, Ҳанафий мазҳабида эса, фарз, вожиб ва суннатга бўлинишини эслаб қўймоғимиз керак.

Бу ҳақда ўз жойида муфассал гапириб ўтганмиз.

Бошқа мазҳабларда фарз билан вожиб бир нарса бўлиб, икки истилоҳ бир-бирининг ўрнида ишлатилаверади.

Ҳанафий мазҳабида эса фарз билан вожиб алоҳида нарсалар ҳисобланади.

Вожиб суннатдан кучли нарса бўлиб, фарз бўлишига далилининг қуввати етмай қолган ҳукмдир.

Ушбу ҳадисдаги сўзларга эътибор берадиган бўлсак, Витрни вожибми йўқми эканлиги ҳақида сўз юритиб туриб, унинг вожиб эмаслигига Аллоҳ фақат беш вақт намозни фарз қилганига далил қилиб келтирилмоқда.

Демак, вожиб ва фарз калималари «Фарз» маъносида ишлатилмоқда. Бу ерда Ҳанафийлар Витрни вожиб, деганлари маъносида сўз йўқ.

Ҳанафий уламолар Витр намозини вожиб, деганларида ўз хаёлларидан чиқариб айтмаганлар. Улар бу гапни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларига суяниб айтганлар.

Саккизта саҳобийдан, шу жумладан, Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи

васаллам:

«Албатта, Аллоҳ сизларга бир намозни зиёда қилди. У-Витрдир», деганлар.

Яъни, беш вақт фарз намозлар устига бир намозни зиёда қилди, деганлари.

Имом Абу Довуд, Насайи, Ибн Можа, Аҳмад ибн Ҳанбал, Ибн Ҳиббон ва Имом ал-Ҳокимлар Абу Айюб ал-Ансорий розияллоҳу анҳу ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Витр ҳар бир мусулмонга ҳаққу вожибдир», деганлар.

Кўриниб турибдики, Витр намози суннат намози савиясидан юқори. Агар шундоқ бўлмаса ушбу ҳадислар айтилмас эди. Шу билан бирга бу ҳадисларнинг далиллик кучи фарз намозларига далил бўлган оят ва ҳадислар далиллик кучи даражасида эмас. Шунинг учун Ҳанафий уламолар Витр намозини вожиб, деб фарз намозидан кейинги, суннат намозидан олдинги ўрнига қўйганлар.

Ушбу ҳадисни ўқиб дарҳол, Ҳанафийларнинг хатосини топдим. Витр намозини вожиб, деб нотўғри айтишган экан, дея жар солишга ошиқмайлик. Бунинг устига Абу Муҳаммад розияллоҳу анҳу ҳам саҳобий, у киши Витрни вожиб, деб айтишлари ҳам бежиз эмас. Убода ибн Сомит розияллоҳу анҳу эса, Абу Муҳаммад розияллоҳу анҳунинг йўқларида Витрни олтинчи фарз намоз, деб айтилган, деб ўйлаб раддия қилмоқдалар. Ҳолбуки, ҳеч ким олти вақт фарз намоз мавжуд, демаган.

Ҳанафий мазҳаби уламолари ҳам Витрни олтинчи фарз намоз, деганлари йўқ. Улар Хуфтондан кейин ўқиладиган Витр намозини, вожиб намоз, деб таърифлаганлар, холос.

Уларнинг энг кучли далилларида бири бу намозни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳеч тарк қилмаганларидир. Бу эса ушбу намоз оддий суннат намози эмаслигини яққол кўрсатади.

Буни бошқа мазҳаблар ҳам таъкидлайдилар. Энг муҳими, Витр вожиб деганлар ҳам, суннат деганлар ҳам, бу намозни тарк қилмай ўқиш зарурлигини таъкидлайдилар. Бу эса Витр намози ҳақидаги турли фарқлилик оғзаки жиҳатдан бўлиб, мазкур намоз вожиб ёки суннат эканлиги ҳақида эмаслигини билдиради, холос.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Аллоҳ беш вақт намозни фарз қилгани.
2. Таҳоратни яхши қилиб намоз ўқиш муҳимлиги.
3. Намознинг рукуъ ва бошқа арконларини жойга қўйиб ўқиш муҳимлиги.
4. Намозда хушуъ-хузуъ муҳимлиги.
5. Намозни тўлиқ ва хушуъ-хузуъ билан ўқиган одамни Аллоҳ таоло мағфират қилишни ваъда бергани. Зотан, Аллоҳ ваъдасига хилоф қилмайдиган зотдир.
6. Намозни яхшилаб, хушуъ-хузуъ ила ўқимаган одамга Аллоҳ мағфират қилишни ваъда бермагани.

Демак, нажотга эришиш учун беш вақт намозни канда қилмай ўқиш керак. Ўқиганда ҳам яхшилаб, арконларини жойига келтириб, хушуъ ва хузуъни жойига қўйиб, ўқишга ҳаракат қилмоғимиз лозим. Ана шундагина Аллоҳ таолонинг мағфират қилиш ҳақидаги ишончли аҳдини олган бўламиз.

Абу Қатода розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Аллоҳ азза ва жалла: «Мен сенинг умматингга беш вақт намозни фарз қилдим. Мен ўзимга ўзим, ким уларни муҳофаза қилиб ўз вақтида ўқиб келса, албатта, жаннатга киритаман, деб аҳд бердим. Ким уларни муҳофаза қилмаса, Менинг ҳузуримда унга аҳд йўқдир, деди», деб айтдилар». Абу Довуд ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадиси қудсийдир. Чунки, уни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳ таолодан ривоят қилмоқдалар.

Ушбу ҳадиси қудсийдан олинадиган фойдалар:

1. Аллоҳ таоло Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг умматларига беш вақт намоз фарз қилгани.

2. Ким беш вақт намозини ўз вақтида яхшилаб ўқиса, Аллоҳ таоло уни, албатта, жаннатга киритиши.

3. Ким беш вақт намозни ўз вақтида яхшилаб ўқимаса, унга Аллоҳ томонидан яхши ваъда бўлмаслиги.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Айтинглар-чи, агар бирингизнинг эшиги олдида анҳор бўлса, у ўшанда ҳар куни беш марта ювиниб турса, унинг киридан бирор нарса қоладими?» дедилар.

«Унинг киридан ҳеч нарса қолмайди», дейишди.

У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ана шунга ўхшаб, Аллоҳ беш вақт намоз ила хатоларни ювади», дедилар».

Бешовларидан фақат Абу Довуд ривоят қилмаган.

Шарҳ: Ушбу ҳадиси шарифда намознинг фазилати ва уни гуноҳларнинг ювилиши бобида тутган ўрни яққол кўрсатилмоқда. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бу маънони яхшироқ тушунтириш учун мисол келтирдилар.

Бировнинг эшиги олдидан анҳор оқиб турса-ю, у одам ўша анҳордан ҳар куни беш марта ювиниб турса, кири қолма- ганидек, ҳар куни беш марта намоз ўқиган одамнинг гуноҳлари ювилиб, унда гуноҳ кири қолмайди.

Ким бир вақт намозни ўқимаса, унинг гуноҳ кирлари баданида қолади. Икки вақтни ўқимаса, яна ҳам кўпроғи қолади ва ҳоказо. Бир кунги намозларини ўқимаса анчагина кир тўпланади. Бир ҳафта ўқимаса, бир ой ўқимаса, бир йил ўқимаса нима бўлиши маълум. Бир умр ўқимаганлар эса, бир умр ювинмаган одамдан кўра бир неча миллион марта жирканч ҳолга келади. Чунки бадан кири моддий кир. Намоз ўқимаганнинг кири эса маънавий руҳий кирдир.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Шаръий масалаларни тушунтириш учун мисол келтириш яхшилиги.
2. Намознинг ўта фазилатли эканлиги.

3. Намоз туфайли банданинг гуноҳлари ювилиши.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ичингизда кечаси бир хил фаришталар, кундузи бир хил фаришталар алмашиб турадилар. Улар Бомдод намозида ва Аср намозида жамланиб турадилар. Сўнгра, ичингизда тунаганлар кўтариладилар. Бас, Роббилари улардан Ўзи билиб турса ҳам: «Бандаларимни қай ҳолда тарк қилдингиз?» деб сўрайди. Улар: «Уларни намоз ўқиётган ҳолларида тарк қилдик. Улар ҳузурига борганимизда ҳам намоз ўқиётган эканлар», дейишади», дедилар». Икки Шайх ва Насайй ривоят қилишган

Шарҳ: Ушбу ҳадиси шарифда зикри келаётган фаришталар бандаларни муҳофаза қилиш учун Ер юзи навбат билан тушиб туришади. Кундузи муҳофаза қилиш учун алоҳида фаришталар бор. Кечаси муҳофаза қилиш учун алоҳида фаришталар бор. Уларнинг алмашиш вақти Бомдод ва Аср намозлари вақтида бўлади.

Бомдод намози вақтида кечасининг фаришталари кўтарилиб, кундузининг фаришталари муҳофаза учун тушадилар. Ана шу вақтда икки тоифа фаришталар жамланиб, бир-бирлари билан кўришадилар.

Аср намозида эса кундузи муҳофаза қилган фаришталар кўтарилиб, кечаси муҳофаза қиладиган фаришталар тушадилар. Бу пайтда ҳам икки тоифа фаришталар бир-бирлари билан учрашадилар.

Бандаларнинг ичида турган фаришталар кўтарилганларида Аллоҳ таоло Ўзи билиб турса ҳам фаришталардан:

«Бандаларимни қай ҳолда тарк қилдингиз?» деб сўраши, намозхон инсоннинг шаънини олий мақомга кўтаришдир. Аллоҳнинг ҳузурига, Аллоҳга муқарраб бўлган фаришталар тўпига кўтаришдир. Бу эса намознинг ўта улкан ва фазилатли ибодат эканидандир.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Намоз энг олий мақом ибодат эканлиги. Чунки Аллоҳ билан фаришталар орасидаги савол-жавобда намозгина зикр этилмоқда.
2. Бомдод ва Аср намозлари бошқа намозлардан устун туриши.

3. Бомдод ва Аср намозлари вақти афзал ва баракали вақтлар эканлиги. Чунки ўша вақтларда фаришталар жамланади. Асарларда келтирилишича ризқ Бомдод намозидан кейин тақсимланади. Кундалик амаллар эса Аср намозидан кейин Аллоҳнинг ҳузурига кўтарилади. Шунинг учун ҳам бу вақтни тоат-ибодатда ўтказса, ризқи ва амали баракали бўлади.

4. Малоикаларнинг мусулмонлар ичига тушиб туришлари- дан Ислום уммати бошқа умматлардан кўра шарафли экани келиб чиқади.

5. Аллоҳ таолонинг фаришталар билан гаплашиши.

Бу ҳадис ҳам намоз ўқишга катта тарғибдир. Намоз ўқиган одам ҳар куни икки марта Аллоҳ билан фаришталар ўртасидаги суҳбатда зикр қилинар экан. Бу қандай улуғ шараф. Кишилар бирорта амалдор унинг ҳақида таниш одамидан, фалончи тинч юрибдими? деб сўраб, қўйса, умрбод мақтаниб юрадилар. Намозхонни эса Аллоҳ таоло ҳар куни фаришталардан икки марта «Бандаларимни қай ҳолда тарк қилдингиз?» деб сўрар экан. Фаришталар эса намоз ўқиётган ҳолларида тарк қилдик, деб жавоб берар эканлар. Намоз ўқимаганлар эса бу бахтдан бебахрадирлар.

Шунинг учун намозни канда қилмайлик. Ҳар куни Аллоҳ томонидан фаришталардан ҳол-аҳволи сўраладиган бандалар қаторида бўлишга ҳаракат қилайлик.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Беш вақт намоз ва Жумадан Жумагача ўз ораларидаги(гуноҳ)ларга каффоротдирлар. Модомики, катта гуноҳлар қилинмаган бўлса?!» дедилар. Муслим ва Термизий ривоят қилишган.

Шарҳ: Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинаётган ушбу ҳадиси шарифда беш вақт намоз орасида ва бу Жумадан у Жумагача бўлган гуноҳлар, ўқилган ҳар бир вақт намоз ва Жума намози туфайли ювилиб кетиши баён қилинмоқда. Яъни, беш вақт намозлардан бирини ўқилгандан сўнг, навбатдагиси келгунча бўлган вақтда содир бўлган гуноҳлар навбатдаги намозни ўқилганда ўша намоз туфайли ювилади.

Жума намозини ўқигандан кейин янаги Жума келгунча бўлган даврдаги беш вақт намоз билан ювилмай қолган гуноҳлар Жума намози билан

ювилади.

Шу билан бирга ушбу ҳадисда мана шу маънода келган бошқа ҳадисларда келмаган, аммо ҳаммаси учун жорий бўладиган умумий шарт зикр қилинмоқда.

«Модомики, катта гуноҳлар қилинмаган бўлса».

Яъни, беш вақт намоз ва Жума намозлари катта гуноҳлардан бошқа гуноҳларни кечирилишига сабаб бўлар экан.

Шундоқ экан, беш вақт намозимизни ва Жума намозларини қўймай ўқийлик. Намоз ўқиш билан нафақат бандалик бурчимизни адо этар эканмиз, балки ўз гуноҳларимизни ювишга ҳам муяссар бўлар эканмиз. Банда гуноҳдан ҳоли эмас. Лекин, ҳар бир гуноҳнинг ўз вақтида ювилиб туриши, ишни енгиллаштириши турган гап. Бўлмаса, банда учун оғир бўлар эди. Аллоҳ таоло бизларга ўта меҳрибон бўлганидан осонлик ила гуноҳларимизни тез-тез ювиб туриш имконини яратиб берди. Бу имкониятдан унумли фойдаланишимиз керак.

Жума намози ҳам худди шундоқ, балки ундан кўра каттароқ ва кучлироқ имкониятдир. Ундан ҳам унумли фойдаланиш лозим.

Амр ибн Саъийд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Усмоннинг ҳузурида эдим. Таҳорат суви чақирди ва: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг: «Қайси бир мусулмон одамга фарз намоз (вақти) келса-ю, унинг таҳоратини, хушуъини ва рукуъини яхшилаб адо этса, албатта, у ўзидан олдинги гуноҳларга каффорот бўлур. Модомики, катта гуноҳ қилмаган бўлса. Бу доимо ҳамма вақт учундир», деганларини эшитганман», деди». Муслим ривоят қилган.

Шарҳ: Аввало ҳадиси шарифнинг ровийси Амр ибн Саъийд розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Амр ибн Саъийд ибн Осс ал-Қураший. Акаларидан сал кейинроқ Ислонни қабул қилиб, Ҳабашистон ва Мадинага ҳижрат қилдилар.

Бу зот ва акалари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Маккани фатҳ этиш, Ҳунайн, Тоиф, Табук ғазотларида иштирок этадилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бу кишини Хайбар меваларига бошлиқ қилиб тайинлайдилар.

Амр Абу Бакрнинг халифалик даврларидаги Ажнодин воқеъасида шаҳид бўладилар.

Бу ҳадис ҳам ўзидан олдинги ҳадиснинг маъносини таъкидлаб келмоқда. Бироз фарқи борлиги гуноҳларни кечирилиши учун намозни яхшилаб қилинган таҳорат билан хушуъини ва рукуъини жойига қўйиб, ўқишни шарт қилиб қўйишдир.

Намознинг хушуъи, дейилганда уни сергаклик билан Аллоҳдан қўрқувни тўла ҳис қилган ҳолда ўқишни тушунилади.

Намознинг рукуъи дейилганда эса, унинг амалларни қиёмда туриш, рукуъ қилиш, сажда қилиш, ўтириш кабилар тушунилади.

Ўтган ҳадисга бу ҳадисдаги қўшимчалардан бири, ушбу фарз намозлар ўзидан олдинги гуноҳларга каффорот бўлиши доимий эканлигидир.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Баъзи ибодат ва амалларни қилаётган пайтида билган одам ўша ибодат ёки амалнинг фазлини бошқаларга билдириб қўйиши яхши экани.
2. Таҳорат сувини чақириб келтириш мумкинлиги.
3. Фарз намознинг фазли улуғ эканлиги.
4. Фарз намоз ўзидан олдин ўтган кичик гуноҳларга каффорот бўлиши.
5. Таҳоратни яхшилаб қилиш зарурлиги.
6. Намозни хушуъ билан ўқиш кераклиги.
7. Намознинг арконларини жойига қўйиб ўқиш кераклиги.
8. Катта гуноҳлардан эҳтиёт бўлиш зарурлиги.
9. Катта гуноҳлар намоз билан ювилмаслиги.

Катта гуноҳлар-зино, арақ ичиш каби Аллоҳнинг ҳақиқага боғлиқ гуноҳлар бўлса, фақат ихлос билан қилинган тавба билангина ювилади.

Аммо катта гуноҳлар – етимнинг молини ейиш, рибохўрлик, бировнинг обрўсини тўкишлик каби бандалар ҳақиға боғлиқ бўлса, ўша ҳақларни ўз эғасига қайтарилмағунича ва уларнинг розилиғи, кечириши олинмағунича ювилмайди.

Мана шулардан келиб чиқиб, фарз намозларимизни ўз вақтида пухта таҳорат билан хушў ва рукуъларини жойиға қўйиб ўқиб юрмоғимиз керак. Катта гуноҳларға эса умуман яқин келмаслиғимиз лозим.

Ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Бир одам бир аёлни ўпиб олди. Бас, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига келиб хабар берди. Аллоҳ: «Намозни наҳорнинг икки тарафида ва кечанинг бир қисмида адо эт. Албатта, яхшиликлар ёмонликларни кетказур», оятини нозил қилди.

Сўнгра ҳалиғи одам: «Эй, Аллоҳнинг Расули. Бу менинг ўзимғами?» деди.

«Барчаға, менинг умматимнинг ҳаммасига», дедилар».

Шарҳ: Уламоларимизнинг таҳқиқ қилиб аниқлашларича, ўша бегона аёлни ўпиб олган кишининг исми Абул Юсирдир.

Имом Термизий Абул Юсирнинг ўзларидан қуйидағи ривоятни келтирадилар:

«Бир аёл ҳузуримға хурмо сотиб олиш учун келди. Мен, уйда бундан яхши хурмо бор, дедим. У мен билан уйға кирди. Унга томон энгашиб, ўпиб олдим. Кейин Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг олдиға бориб, унга ҳалиғи ишни зикр қилдим. У:

«Ҳеч кимға билдирма. Тавба қил», деди.

Сўнг Умарнинг олдиға бориб ҳалиғи ишни зикр қилдим.

«Ўзингни бекит. Тавба қил. Ҳеч кимға хабар берма», деди. Сабр қила олмай, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига бордим. У зот бошларини қуйи солиб узоқ туриб қолдилар. То, Аллоҳ таоло у кишиға «Намозни наҳорнинг икки тарафидан ва кечанинг бир қисмида адо эт» оятини нозил қилгунча турдилар».

Оятдаги «Наҳорнинг икки тарафи»дан мурод, Бомдод, Пешин ва Аср намозларидир. «Кечанинг бир қисми»дан мурод эса Шом ва Хуфтон намозларидир.

Ушбу ҳодиса саҳобалар авлодининг энг муҳим хусусиятларидан бирини кўрсатмоқда. Улар ҳар қанча улуғ зот бўлсалар ҳам, ичларидан баъзи бирлари гоҳида инсоний заифлиги тутиб, Абул Юсир розияллоҳу анҳу қилган ишга ўхшаш ишларни қилиб қўяр эдилар. Бу ажабланарли эмас. Беайб Парвардигорнинг Ўзи. Аммо эътиборга сазовори, саҳобалар авлоди гуноҳ содир бўлганидан кейин зудлик билан ўзларига келар ва ўша гуноҳни ювиш пайдан бўлар эдилар. Бўлиб ўтган гуноҳ ювилганига ишонч ҳосил қилмагунларича бошқа ишга қўл урмас эдилар.

Абул Юсир розияллоҳу анҳу ҳам дарҳол Абу Бакр ва Умар розияллоҳу анҳумоларга мурожаат қилдилар. Аммо уларнинг жавоблари тўғри бўлса ҳам кўнгиллари тинчимади. Охири бориб, масалани Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларига арз қилдилар.

Мазкур масалани эса Аллоҳнинг Ўзи ҳал қилди. Абул Юсир розияллоҳу анҳу ва бошқа мўминлар адо этиб юрган беш вақт намоз оддий нарса эмас, уларнинг гуноҳларини тинмай ювиб турувчи ажойиб бир каффорот эканини баён қилди.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Саҳобалар даврида гуноҳнинг ювишга ҳаракат кучли бўлгани.
2. Гуноҳ қилган одам тезда эътироф қилиб, уни ювишнинг пайдан бўлиши зарурлиги.
3. Гуноҳ қилган одам уни ювишнинг йўлини билмаса, билганлардан сўраши лозимлиги.
4. Гуноҳ қилган одам, уни ҳеч кимга айтмай, тавба қилса жоизлиги.
5. Ўпич учун тайин қилинган жазо йўқлиги.
6. Беш вақт намознинг фазилати улуғлиги.
7. Яхшиликлар ёмонликларни кетказиб туриши.

Ушбу ҳадисни ҳаётимизга татбиқ қилайлик. Ҳеч бир гуноҳни қилмасликка тиришайлик. Худо кўрсатмасин, баъзи бир гуноҳлар содир этсак, уни ювишга ҳаракат қилайлик.

Беш вақт намозимизни вақтида адо этайлик. Ёмон ишларни қилмасдан, яхши ишларни кўпроқ қилишга интилиб яшайлик.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васалламдан: «Аллоҳга қайси амал маҳбуброқ?» деб сўрадим.

«Ўз вақтида ўқилган намоз», дедилар у зот.

«Сўнгра қайсиниси?» дедим.

«Ота-онага яхшилик қилиш», дедилар.

«Сўнгра қайсиниси?» дедим.

«Аллоҳнинг йўлида жиҳод қилиш», дедилар.

«Буларни менинг ўзимга айтдилар, агар зиёда сўраганимда, зиёда айтар эдилар», деди». Икки ҳадисни Тўртовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинаётган ушбу ҳадисдан ҳам намознинг қанчалар улуғ ибодат эканини билиб оламиз.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Аллоҳга энг маҳбуб амаллар ичида биринчи навбатда намозни зикр қилишлари бунга далилдир.

Ушбу ҳадисдан олинган фойдалар:

1. Аллоҳга маҳбуб ишлар бир-биридан афзал бўлиши.
2. Ўз вақтида ўқилган намоз, Аллоҳга энг маҳбуб амал экани.

Шу билан бирга бошқа ҳадисларда таом бериш, давомли иш ёки бошқа амаллар Аллоҳга энг маҳбуб ишлар эканлиги ҳам айтилган. Чунки Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам сўровчининг ғаразига ёки

унинг ҳолига қараб, ўзига мувофиқ жавоб берганлар. Шунингдек, вақт ҳам эътиборга олинган. Мисол учун баъзи вақтларда рўза энг афзал амал саналган. Баъзи вақтларда давр талаби ила садақа энг афзал амалга айланиб қолган.

3. Ота-онага яхшилик қилиш намоздан кейинги энг афзал амал экани.
4. Бир вақтнинг ўзида бир неча савол сўраш мумкинлиги.
5. Савол беришни кўпайтириб юбормаслик кераклиги.

Чунки Ибн Масъуд розияллоҳу анҳу яна савол берсалар Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам жавоб беришга тайёр эканликларини билиб туриб ҳам саволни кўпайтирмаганлар.

Ушбу ҳадисга амал қилишга қанчалар муҳтожмиз. Аллоҳ таолога энг маҳбуб амални қилиб, унинг розилигига эришмоқчи бўлсак, намозимизни ўз вақтида ўқишимиз лозим. Ота-онамизга яхшилик қилайлик. Доимо, энг афзал ишларни қилиш пайдан бўлайлик.

Ҳузайфа розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Кишининг аҳлидаги, молидаги, боласидаги ва қўшнисидаги фитнасини намоз, рўза, садақа, амр ва наҳий ўчиради», дедилар». Икки Шайх ва Термизий ривоят қилишган.

Шарҳ: Фитна сўзи «синов» маъносини англатади. Арабларда аслида маъданни ўтга солиб, синаб кўришга «фитна-синов», дейилади.

Фитна сўзи маънавий соҳада ҳам ишлатилади. Инсоннинг иймон-эътиқоди, шариатга амал қилиши, унинг инсоний фазилатлари учун синов бўладиган нарсалар фитна дейилади.

Шу маънода, инсон учун унинг аҳли ҳам фитна бўлади. Аҳли аёлига қизиқиб, уларни рози қиламан, деб баъзи хатоларга йўл қўйиши мумкин.

Шунингдек, молу дунё тўплаш, уни сақлаш, жой-жойига сарфлаш ҳам маълум маънода фитна-синовдир. Молу-дунёга ва унга тааллуқли ишлар билан машғул бўлиб, инсон баъзи камчиликларга йўл қўйиши мумкин.

Бола-чақа ҳам инсон учун синовдир. Аллоҳ таоло Қуръони Каримда:

«Албатта, молларингиз ва болаларингиз фитнадир», деган.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам хутба қилиб турганларида масжидга кириб келган жажжи набираларини йиқилиб тушганини кўриб, югуриб бориб уни кўтариб олганлар ва юқоридаги оятни ўқиганлар.

Демак, бола-чақа, деб ҳам баъзи камчиликлар содир бўлиши мумкин. Бу болаларнинг фитнасидир.

Қўшнилари билан бўладиган муносабатларда ҳам шунга ўхшаш ҳолатлар содир бўлади. Бу қўшнининг фитнаси бўлади.

Бунга қўшимча равишда мазкур нарсаларга нисбатан бўлган тасарруфотларда ҳам хатоларга йўл қўйилиши мумкин. Мазкур хатоларни ювиш учун Аллоҳ таоло мусулмонларга тўрт нарсани – намоз, рўза, садақа ҳамда амри маъруфу наҳий мункарни бергандир.

Мусулмон киши ушбу тўрт ибодатни ўз вақтида адо этиб турса, аҳли, моли, боласи ва қўшнисидан иборат тўрт нарсанинг фитнаси туфайли содир бўлган хатолари ювилиб туради. Мазкур фитна туфайли содир этиладиган хатоларнинг каффоротига сабаб бўладиган ишларнинг рўйхати бошида намознинг туриши ҳам, бу ибодат нақадар зарур ва муҳим ибодат эканини кўрсатади.

Савбон розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллalloҳу алайҳи васаллам у кишига: «Сен Аллоҳга кўп сажда қилишни ўзингга лозим тут. Қачон сен Аллоҳ учун бир сажда қилсанг, албатта, Аллоҳ сенинг даражангни бир поғона кўтаради ва у билан битта хатоингни ўчиради», дедилар». Муслим ва Термизий ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало ҳадиснинг ровийси Савбон розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Савбон ибн Юждуд, кунялари Абу Абдуллоҳ бўлиб, Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг хизматкорларидан.

Савбон Яман билан Макка орасидаги «Сирот» деган жойдан эдилар. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам бу кишини сотиб олиб:

«Агар биз билан бир оилада яшашни хоҳласанг, биз билан яшагин. Агар бошқа киши билан яшашни хоҳласанг, ихтиёр ўзингда, сен озодсан» деб марҳамат қилганларида, бу зот Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан қолишни ихтиёр қилдилар ва вафот этгунларига қадар У зот алайҳиссаломнинг хизматларида бўлдилар.

Савбон розияллоҳу анҳу ҳаммаси бўлиб 128 та ҳадис ривоят қилдилар.

Бу зотдан Шаддод ибн Авс, Жубайр ибн Нуфар, Абу Идрис Ҳувлоний, Абу Салом Ҳабаший, Маъдон ибн Абу Толҳа, Абулашъас Саъоний, Абу Асмоо Раҳабий, Абу Хайр Язаний ва бошқалар ривоят қилишди.

Бир куни Расулуллоҳ алайҳиссалом саҳобалардан:

«Қайси бирингиз, кишилардан ҳеч нарса сўрамайман деб ваъда беради. Мен ана шу кишини жаннатга киришлигига кафиллик бераман», деб сўраганларида Савбон ваъда бердилар ва ҳаётларини охиригача инсонлардан ҳеч нарса сўрамадилар».

Бу зот Миср фатҳида иштирок этдилар. Шомда ва Фаластинни Рамла деган жойида истиқомат қилдилар ва бу ердан Хумсга кўчиб ўтдилар. Ҳижратнинг 54 санасида ана шу ерда вафот этдилар. Бу зот ривоят қилган ҳадисларни уч «Саҳиҳ» соҳиблари ўз китобларига киритишган.

Савбон розияллоҳу анҳу Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хизматларини қилиб турар эдилар. Бир куни одамлар Савбон розияллоҳу анҳудан Аллоҳга энг маҳбуб амал ҳақида сўрадилар. У киши сукут сақлаб, жим турдилар. Яна савол берилди. Савбон розияллоҳу анҳу яна жим қолдилар. Одамлар учинчи марта Аллоҳга энг маҳбуб амал ҳақида сўраганларидан сўнг, ушбу биз ўрганаётган ҳадисни айтдилар.

Бу ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам доимо Аллоҳга сажда қилишни, яъни, намоз ўқишни тавсия қилмоқдалар. Зотан, намозсиз сажда бўлмас. Шу билан бирга ҳар бир сажда туфайли сажда қилувчининг даражаси бир поғона кўтарилиб, хатоларидан биттаси ўчирилиши ҳам таъкидланмоқда.

Бу эса ўз навбатида намоз нафақат гуноҳларнинг ювилишига, балки даражаларнинг кўтарилишига ҳам хизмат қилишини баён қилинмоқда.

Демак, Аллоҳнинг ҳузурида даражам юқори бўлсин, десак, кўпроқ намоз ўқиб саждаларимизни кўпайтирайлик. Чунки ҳар бир саждамиз туфайли

даражамиз бир поғона кўтарилажак.

Хатоларимиз ювилсин, десак, кўпроқ намоз ўқиб саждаларимиз сонини кўпайтирайлик. Чунки ҳар бир саждамиз туфайли бир дона хатомиз ювилажак.

Робийъа ибн Каъб ал-Асламий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга тунаган эдим. У зотга таҳорат сувлари ва бошқа ҳожатлари тушадиган нарсаларини келтирдим. У зот: «Сўра», дедилар.

«Жаннатда сизга рафиқ бўлишни сўрайман», дедим.

«Бундан бошқани эмасми?» дедилар.

«Шунинг ўзини», дедим.

У киши соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ундоқ бўлса, менга ўзинг учун кўп сажда ила ёрдам бер», дедилар». Бешовларидан фақат Бухорий ривоят қилмаган.

Шарҳ: Аввало ушбу ҳадиснинг ровийси Робийъа ибн Каъб розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Робийъа ибн Каъб ибн Молик ибн Яъмур ал-Асламий, кунялари Абу Фирос. Бу киши Ҳижоз аҳлидан бўлиб, улуғ саҳобалардан ҳисобланар эдилар.

Бу зот суффа аҳлидан эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан бир неча ҳадис ривоят қилганлар.

Бу кишидан Абу Салама ибн Абдуррахмон, Ханзала ибн Амр, Абу Имрон ал-Жуъфийлар ривоят қилишган.

Робийъа ибн Каъб ал-Асламий розияллоҳу анҳу Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам билан сафарда кечаси бирга қолган эдилар. Ўшанда у зотнинг хизматларини ихлос билан қилиб таҳорат суви, мисвок ёки жойнамозга ўхшаш ҳожат тушадиган нарсаларни келтирганлар. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишидан рози бўлиб, хоҳлаган нарсангни сўра, деганлар. Ана ўшанда Робийъа ибн Каъб ал-Асламий:

«Жаннатда сизга рафиқ бўлишни сўрайман», деди.

У киши жуда катта нарсани, умуман ҳаётнинг асосий муддаосини сўраган эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишининг нияти жиддийлигини текшириш учун:

«Бундан бошқани эмасми?» дедилар».

Лекин Робийъа розияллоҳу анҳу жиддий эдилар, шунинг учун:

«Шунинг ўзини», деди.

«Ундоқ бўлса, менга ўзинг учун кўп сажда ила ёрдам бер», дедилар сарвари олам соллаллоҳу алайҳи васаллам.

Бу – ҳўп, мен сенинг жаннатда рафиқим бўлишинг учун қўлимдан келган ҳаракатни қиламан, аммо ўзинг ҳам бу ишда менга ёрдам бер. Ёрдам беришинг, саждани кўп қилиш билан бўлсин, деганларидир.

Бундан жаннатга киришнинг асосий омилларидан бири намоз экани билинади.

Ушбу ҳадис шарифдан олинадиган фойдалар:

1. Аҳли фазл кишиларнинг хизматида бўлиш фазилатли иш экани.
2. Улуғ кишилар таҳорат суви ва шунга ўхшаш ҳожатлари тушиб турадиган нарсаларни муҳайё қилиб туриш кичикларнинг вазифаси экани.
3. Аҳли фазл кишилар ўзларини рози қилган атбоъларига мурувват қилиб туришлари.
4. Сўраганда охират саодатини сўраш кераклиги.
5. Биров бир нарсани сўраганда, бундан бошқани эмасми? деб сўраш жоизлиги.
6. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам ўзлари бевосита, амал қилмаган одамнинг жаннатга дохил бўлишига сабаб бўлмасликлари.
7. Намознинг фазилати катта бўлиб, жаннатга кириш учун зарур амал экани.

8. Робийъа ибн Каъб розияллоҳу анҳунинг фазилатлари.

Демак, намозга аҳамиятни яна ҳам кучайтиришимиз керак. Иложи борича намозни кўп ўқиб, саждани кўпайтиришимиз лозим. Ана шунда жаннатдан ва ундаги олий мартабалардан умидвор бўлсак бўлади.

Абу Умома розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг видолашув ҳажидида хутба қилиб: «Аллоҳга тақво қилинглари, беш намозингизни ўқинглари, ойингиз рўзасини тутинглари, молларингизнинг закотини беринглари ва иш бошингизга итоат қилинглари, Роббингизнинг жаннатига кирурсизлар», деганларини эшитдим».

Шарҳ: Маълумки, видолашув ҳажи Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам умрларининг охирида бўлган. Ўша ҳажда у зот ҳамма билан видолашганлар.

«Эҳтимол бу йилдан кейин сиз билан учрашмасман», деганлар.

Дарҳақиқат, ўша ҳаждан кейин вафот этганлар. Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам мазкур видолашув ҳажидида кўплаб балоғатли, фасоҳатли, пурмаъно ваъз-насийҳат, хутба ва васиятлар қилганлар. Ушбу ҳадисда ҳам ўшалардан баъзи бир намуналар келтирилмоқда.

Улуф Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз умматларига хитоб қилиб, қуйидаги амалларни ихлос билан қилишни амр қилмоқдалар:

1. «Аллоҳга тақво қилинглари».

Аллоҳга тақво қилиш, Унинг амрларини бажо қилиш ва қайтарганларидан қайтиш билан бўлади. Тақвонинг энг аввалги ўринларида ушбу ҳадисда зикр қилинган амаллар туради.

2. «Беш намозингизни ўқинглари».

Яъни, фарз қилинган беш вақт намозингизни ўқинглари.

3. «Ойингиз рўзасини тутинглари».

Яъни, сизга рўзаси фарз қилинган Рамазон ойингизнинг рўзасини тутинглари.

4. «Молларингизнинг закотини беринглар».

Ҳар турли молдан қандоқ ва қанча миқдор закот бериш очиқ-ойдин бўлиб, ана ўшанга қараб ҳар ким ўзига фарз бўлган закотни берсин.

5. «Иш бошингизга итоат қилинглар».

Яъни, шаръий маънода сизга бошлиқ бўлган одамнинг Аллоҳнинг амрига мувофиқ ишида итоат қилинглар. Аллоҳга маъсият бўладиган ишда бандага итоат қилиб бўлмайди.

6. «Роббингизнинг жаннатига кирурсизлар».

Демак, ушбу зикр қилинган нарсаларнинг ҳар бири инсоннинг жаннатга кириши учун адо этилиши зарур. Ўша зарур нарсалар ичида намозни биринчи бўлиб зикр қилиниши унинг қанчалик аҳамиятли эканини кўрсатади.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Аллоҳ бандага у ўқийдиган икки ракъат намоздан афзал нарсани буюрмаган. Модомики, банда ўз намозида бўлса, унинг бошидан, албатта, яхшилик ёғилиб туради. Бандалар Аллоҳга ундан чиққан нарса билан яқинлашгандек, бошқа нарса билан яқинлаша олмаслар», дедилар. Яъни, Қуръон, демоқчилар». Икковини Термизий ривоят қилган.

Шарҳ: Абу Умома розияллоҳу анҳу ривоят қилаётган ушбу ҳадисда Аллоҳ бандаларига амр қилган амалларнинг ичида энг афзали ҳақида сўз бормоқда.

«Аллоҳ бандага у ўқийдиган икки ракъат намоздан афзал нарсани буюрмаган».

Аллоҳ таоло мўмин-мусулмон бандаларга кўпгина амалларни, ибодатларни буюрган. Ўша амалларнинг ҳаммаси Аллоҳ таоло томонидан буюрилган амаллар сифатида банда томонидан амалга оширилиши керак. Шу билан бирга, мазкур амаллар бир-биридан афзалликда фарқ ҳам қилар экан. Айниқса, бу амаллар нафл маъносида, яъни, Аллоҳ фарз қилган нарсага банда ўз ихтиёри билан кўнгилли равишда савоб учун ортиқча амал қилишни ирода қилса, ўшанда қайси бир амал афзалроқ экани ҳақида сўралса, албатта, намоз устун қўйилар экан.

Чунки намоз бошқа ибодатлардан кўра Аллоҳга бўлган қулчилик маъносини кўпроқ ифода этади. Намоз энг афзал ибодат бўлгани учун ҳам:

«Модомики, банда ўз намозида бўлса, унинг бошидан албатта, яхшилик ёғилиб туради».

Намозхон намоз ўқир экан, Аллоҳнинг раҳмати унинг устидан тинмай ёғилиб туради. Намоздан чиққандан сўнг Аллоҳнинг раҳмати ёғилиши ҳам тўхтайди.

«Бандалар Аллоҳга ундан чиққан нарса билан яқинлашгандек, бошқа нарса билан яқинлаша олмаслар».

Аллоҳдан чиққан нарсадан мурод эса Қуръон. Аллоҳга яқинлашишни хоҳлаган банда, Унга Қуръон билан яқинлашиши керак экан. Аллоҳга бандани энг яқин қиладиган нарса Қуръон экан. Қуръондан бошқа нарса билан Аллоҳга у (Қуръон) билан яқинлашганчалик яқинлашиб бўлмас экан.

Демак, ҳамма нарса аён. Аллоҳ буюрган энг афзал амални қилмоқчи бўлсак, намоз ўқийлик.

Аллоҳнинг раҳмати бошимдан ёғилсин, десак, намоз ўқийлик.

Аллоҳга яқин бўлайлик, десак, намоз ўқиб, намозда Қуръон ўқийлик. Қуръонни тиловат қилайлик. Уни ўрганайлик. Унга амал қилайлик.